

תלמוד בבלי מסכת כריתות דף יט עמוד ב

ר' שמעון שזורי ור"ש אומר: לא נחלקו כו'; אם כן, מה ת"ל אשר חטא בה? פרט למתעסק. אמר רב נחמן אמר שמואל: מתעסק בחלבים ועריות - חייב, שכן נהנה; מתעסק בשבת - פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה. א"ל רבא לרב נחמן: והא תינוקות דכי מתעסק דמי, ותנן: מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת, ושכח ומל את של אחר השבת בשבת - רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר; עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר: טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה - פטור, אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה, אפילו רבי יהושע מחייב! אמר לו: הנח לתינוקות, הואיל ומקלקל בחבורה חייב. מתעסק בחבורה חייב. איתיביה רב יהודה לשמואל, ר' יהודה אומר: אפי' מתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות - ר"א מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר; והא הכא מתעסק הוא, ורבי יהושע נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא, אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב! אמר ליה: שיננא, שבוק מתני' ותא בתראי, הכא במאי עסקינן - כגון שאבד מלקט מלבו, נתכוון ללקט ענבים ושכח וסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים, דרבי אליעזר סבר: הרי נעשתה כוונתו, ורבי יהושע סבר: הרי לא נעשתה כוונתו ומחשבתו.

רש"י מסכת כריתות דף יט עמוד א

מבעי ליה פרט למתעסק - כגון נתכוון לזו ועשה אחרת ואי קשיא אם כן דר"א אית ליה דרב נחמן האי בה דדריש ר' אליעזר פרט למתעסק לא צריך דממלאכת מחשבת דמיייתי רב נחמן מצי למילף נראה לי דר"א לית ליה דרב נחמן דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה דלא משמע ליה ההיא דרשא ולא מיייתי דרב נחמן אלא משום דאמר בהדיא דמתעסק בשבת פטור אבל לרבי יהושע דדריש אשר חטא בה עד שיוודע לו במה חטא איהו דריש כרב נחמן מלאכת מחשבת אסרה תורה.

How can Tosfot explain the case of the תינוקות? According to Rashi, since his error is one of identification, it's considered שוגג. However, according to Tosfot, shouldn't the misidentification of the תינוק be grounds to consider this a case of מתעסק, since he meant to act upon entity A and instead acted upon entity B?

שיטה מקובצת כריתות יט

ויש לומר דהך דתינוקות הוי כמו נתכוון לאיסור שהרי הוא מתכוון לעשות מלאכה גמורה, דנהי דסבור שהוא של שבת, מכל מקום לחבלה מתכוון, ובעלמא מתחייב כיוצא בה, אבל רחמנא שריא ואין זה היתר גמור... דאין זה כמו נתכוון להגביה את התלוש או לחתוך תלוש, דהתם אין כוונתו לעשות מלאכה.

אור שמח הלכות שבת פרק א הלכה ח

וצריך לחלק בין אכילת שומן שהוא מותר מצד עצמותו, למילה שאינה מותרת רק מצד מצוה, והיינו טעמא, דבנתכוין לשומן, אילו היתה החתיכה שומן כפי כוונתו אין בו כלל דררא דאיסור אכילה, ולא הו"ל למירמי אנפשיה ולאזדהורי ביה, משא"כ במילה, דאטו אין על התינוק דררא דאיסורא של מלאכת איסור, הרי דאם יחבול בו יותר מכפי מה שהוא צריך למצות מילה הרי הוא חייב, א"כ יש כאן בתינוק חיובא דחובל בשבת, והו"ל לאזדהורי ולמרמי אנפשיה, ולכן הוי בגדר שגגה, ולא בגדר מתעסק, כיון דאף לפי כוונתו אינו היתר גמור רק מצד מצוה, ואף לפי שגגתו הו"ל לאזדהר שלא יבא לידי חיוב חטאת בחבלה בתינוק, שישנו בתינוק, אלא שמותר באופן שמקים המצוה, אין זה מתעסק, רק משום מלאכת מחשבת קא מקשה, שנתכוין לתינוק אחר, ולא אתעבידא מחשבתו, וזה ברור.

מעמד המעשה במתעסק- האם נעשה עבירה בכלל??

שבת ושאר איסורים

תלמוד בבלי מסכת כריתות דף יט עמוד ב

ר' שמעון שזורי ור"ש אומר: לא נחלקו כו'; אם כן, מה ת"ל אשר חטא בה? פרט למתעסק. אמר רב נחמן אמר שמואל: מתעסק בחלבים ועריות - חייב, שכן נהנה; מתעסק בשבת - פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה. א"ל רבא לרב נחמן: והא תינוקות דכי מתעסק דמי, ותנן: מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת, ושכח ומל את של אחר השבת בשבת - רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר; עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר: טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה - פטור, אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה, אפילו רבי יהושע מחייב! אמר לו: הנח לתינוקות, הואיל ומקלקל בחבורה חייב, מתעסק בחבורה חייב. איתיביה רב יהודה לשמואל, ר' יהודה אומר: אפי' מתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות - ר"א מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר; והא הכא מתעסק הוא, ורבי יהושע נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא, אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב! אמר ליה: שיננא, שבוק מתני' ותא בתראי, הכא במאי עסקינן - כגון שאבד מלקט מלבו, נתכוון ללקט ענבים ושכח וסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים, דרבי אליעזר סבר: הרי נעשתה כוונתו, ורבי יהושע סבר: הרי לא נעשתה כוונתו ומחשבתו.

רש"י מסכת כריתות דף יט עמוד א

מבעי ליה פרט למתעסק - כגון נתכוון לזו ועשה אחרת ואי קשיא אם כן דר"א אית ליה דרב נחמן האי בה דדריש ר' אליעזר פרט למתעסק לא צריך דממלאכת מחשבת דמייתי רב נחמן מצי למילף נראה לי דר"א לית ליה דרב נחמן דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה דלא משמע ליה ההיא דרשא ולא מייתי דרב נחמן אלא משום דאמר בהדיא דמתעסק בשבת פטור אבל לרבי יהושע דדריש אשר חטא בה עד שיוודע לו במה חטא איהו דריש כרב נחמן מלאכת מחשבת אסרה תורה.

רמב"ם, פירוש המשניות כריתות ד, ג

"...וענין מתעסק "משתגל" כלומר אם לא היתה מטרתו וכוונתו לאותה הפעולה דוקא, אלא היתה כוונתו להתעסק ולשחק ואין הבדל בעיניו אם יהיה אותו דבר עצמו שהוא מתעסק בו או זולתו הרי זה פטור בשבת בלבד, לפי שהכלל הנכון מתעסק בחלבים ובעריות חייב, בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, ופירוש דבר זה שאם

אכל אדם אחד הדברים האסורים, או בעל אחת האסורות דרך שחוק והתעסקות, הרי זה חייב, ואם עשה מלאכה בשבת דרך שחוק הרי זה פטור כמו שבארנו בשבת...".

רמב"ם שגגות ב, ו

"השוגג בלא כוונה: בעריות או במאכלות אסורות - חייב חטאת; ובשבת פטור מחטאת. כיצד? היה מתעסק עם אשה ובעלה בלא כוונה לבעילה, והרי היא ערוה עליו; דמה שזה שבפיו רוק הוא, ובלעו בלא כוונה לשם אכילה בעולם, והרי הוא חלב - הרי זה חייב חטאת; נתכוון להגביה את התלוש, וחתך את המחובר בלא כוונה לחתיכתו - פטור; **מלאכת מחשבת אסרה תורה**, כמו שביארנו במקומו".

אבי עזרי איסורי ביאה א, יב

"...הרי שכתב עיקר הפטור מחטאת משום מלאכת מחשבת, משמע שהוא מפרש דהמיעוט בה פרט למתעסק לא נקרא מלאכת מחשבת כמו באינו מתכוון... הרי מפורש כתב שרק בשבת פטור **משום** דאין זה מלאכת מחשבת..."

אחיעזר חלק ג, נז, ז

"וכבר העיר בזה הפנ"י בשבת, יעו"ש שתי' דלמאן דיליף חילוק מלאכות מאחת מהנה מוכח דקרא איירי בחיובי דשבת ולהכי מוקמינן מיעוטא ד"בה" בשבת, ומה"ט גם פלוגתא דאב"י ורבא נקטו במילי דשבת יעו"ש, ויש להוסיף עוד משום דלכאורה לאב"י לא משכח"ל כלל פטור דמתעסק בשאר איסורים".

ריטב"א יומא לד:

"...גם מה שאומר רבינו ז"ל דבשאר איסורי תורה דבר שאין מתכוין אסור משום דלא כתיב ביה מלאכת מחשבת, לא משמע הכי... ואמרינן נמי (כריתות י"ט ב') **המתעסק בחלבים ובעריות חייב לפי שכבר נהנה, טעמא דנהנה הא לאו הכי פטור לרבי שמעון משום דהוי דבר שאינו מתכוין דומיא דשבת**, וליכא למימר דרבי שמעון הוא דיליף משבת אבל לא רבי יהודה, דכל כי האי גוונא הוה ליה לגמרא לפרושי, והיכי תלי לה סתמא בכל דוכתא בפלוגתא דרבי שמעון ורבי יהודה דשבת, ולא דחי דדילמא מודה רבי שמעון בשאר איסורין דאסור משום דלא כתיב בהו מלאכת מחשבת, **אלא ודאי דשבת בנין אב לכל התורה**...".

קובץ שיעורים ב, כג אות ז

"...וכה"ג גם באיסורין נמצא החילוק הזה היכא שהאיסור הוא שלא יעשה האדם המעשה אבל אם תיעשה המעשה מאליה אין בזה קפידיא כלל כגון במלאכת שבת וכדומה, **ובזה דבר שאין מתכוין מותר דמעשה שנעשית בלא**

כונה אינה נחשבת על האדם אלא כאילו נעשית מאליה היא חשובה, ודוגמא לזה ברא"ש פ' השוחט דכשהפיל סכין בלא כונה שחיטתו פסולה אף דשחיטה לא בעיא כונה משום דלא הוי כח גברא וכאילו נשחטה מאליה... וכן י"ל לענין מתעסק דגלי קרא דגם בזה נחשב כאילו נעשית המעשה מאליה ולא ע"י האדם וממילא אין כאן איסור כלל...".

תוספות סנהדרין סב:

"להגביה את התלוש וחתך את המחובר - פ"ה דכתיב אשר חטא בה כדרשינן בפרק ספק אכל (כריתות דף יט.) פרט למתעסק וקשה למה ליה לשמואל במתעסק בשבת טעמא דמלאכת מחשבת ת"ל מבה וי"ל דה"ק בשבת פטור אף על פי שנהנה משום מלאכת מחשבת ועי"ל מתעסק דפטור הכתוב מבה התם היינו כדמפרש התם לרבא משכחת לה כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר דהיינו ונמצא שהוא מחובר **דנעשית מחשבתו** דאי מחובר אחר אפילו היכא דנתכוין למחובר פטור דומיא דנתכוין לכבות זה וכבה זה דפטרינן התם בההיא פירקא (דף כ.) ולאביי משכחת לה כגון דנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר כלומר ונמצא שהוא מחובר דכל כה"ג מלאכת מחשבת היא ולא מיפטור אלא מבה אבל מתעסק דשמואל דפטור משום מלאכת מחשבת היינו במתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר **דלא נעשית מחשבתו**...".

קהילות יעקב, שבת לה

"ולזאת נראה לבאר דבאמת גם מתעסק חשיב מעשה אלא שחסר הכוונה, והתורה לא חייבה עבור מעשה בלא כוונה, והיכא דנהנה נחשב הרגשת ההנאה בגופו ככוונה, שעניין הכוונה הוא השתתפות הנפש במעשה הגוף וגם הרגשת הנאה היא בנפש החיונית ונחשבת ככוונה, ולפ"ז א"ש דגם בשבת שאין עצם ההנאה ענין האיסור, מ"מ כשנהנה חייב המתעסק, דעכ"פ הנאתו משוי לי' כמתכוין...".

שו"ת ר' עקיבא איגר, מהדורא קמא, ח

"ונ"ל דבר חדש דמה דממעטינן מ'אשר חטא בה' פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה כלל אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי ממעטינן מאשר חטא בה דפטור מקרבן אבל מ"מ מקרי שגגת איסור, אבל מה דממעטינן מטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא נעשה העבירה כלל".

אתון דאורייתא כלל כד

"ומעתה נראה דזהו כוונת הגמ' דמתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה והיינו משום דאין המעשה כדי שתאמר דבלא נתכוון הוי כאילו לא עשה הוא המעשה כלל ויופטר... וזה טעם הפטור בכל דבר שאינו מתכוון ומתעסק, דז"א, דבעבירת אכילה וביאה הרי בלא"ה אין המעשה עבירה כלל, ורק הרגשת ההנאה הוא העבירה והבלתי נרצה, וא"כ מה בכך שלא נתכוון ושהיה מתעסק הרי סוף סוף הרגיש הנאה מחלב ומערוה ונעשה שפיר מה שאסרה תורה ושפיר ראוי שיתחייב ודו"ק היטב".

